

Advies 37-2004 - Wetenschappelijke evaluatie van de gids “Gids voor autocontrole voor de primaire productie van rauwe melk”. (dossier Sci Com 2004/35)

Het Wetenschappelijk Comité van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen geeft het volgende advies :

1. INLEIDING

De gids “Gids voor autocontrole voor de primaire productie van rauwe melk” werd voorgelegd ter goedkeuring aan het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV). De gids werd opgesteld door de interprofessionele werkgroep Integrale Kwaliteitszorg Melk (IKM), Qualité Filière Lait (QFL) en Qualität der Milchkette (QMK). De gids is van toepassing voor producenten van rauwe volle rundermelk.

De gids werd reeds geëvalueerd door de cel “Validatie Gidsen” van het FAVV conform de voorschriften opgenomen in artikel 9 van en bijlage III van het KB van 14 november 2003 betreffende de autocontrole, meldingsplicht en traceerbaarheid.

Er wordt aan het Wetenschappelijk Comité gevraagd :

- de gids wetenschappelijk te evalueren ;
- te antwoorden aan de door de Cel “Validatie Gidsen” gestelde vragen.

2. ALGEMENE OPMERKINGEN

De gids “Gids voor autocontrole voor de primaire productie van rauwe melk” is opgebouwd uit drie hoofdstukken : een hoofdstuk met definities, een inleidend hoofdstuk en een hoofdstuk productie. Het Wetenschappelijk Comité heeft de gids grondig onderzocht en formuleert volgende opmerkingen :

▪ Toevoegingen

Het zou nuttig zijn volgende onderwerpen in de gids op te nemen :

- i) Hoe dient de melkveehouder met problemen of fouten om te gaan in een gecertificeerd systeem. Bijvoorbeeld, hoe dient de melkveehouder te handelen bij het voorkomen van dode dieren of zieke dieren ?
- ii) Informatie m.b.t. het droogzetten van de koe en de preventie van mastitis.

- iii) Informatie m.b.t. de behandeling van de jonge dieren (kalveren). Dit is belangrijk in het kader van ziektepreventie : jonge kalveren zijn bijvoorbeeld vatbaarder voor besmetting met bepaalde vérocytotoxine producerende E. coli dan volwassen koeien.
- iv) Informatie m.b.t. een voorbereidingssysteem van de uier bij gebruik van een melkrobot.
- v) Informatie m.b.t. hoe de melkveehouder dient om te gaan met thuisverkoop van melk. Het is nuttig te vermelden in de gids welke voorzieningen er hieromtrent vereist zijn, (bijvoorbeeld trechter, beker), welke plaatsen er toegankelijk zijn voor de consument.
- vi) Informatie over het feit dat gezonde runderen drager kunnen zijn van bacteriën die de mens ziek kunnen maken (bijvoorbeeld Campylobacter, E. coli O157:H7).
- vii) Een lijst met de meest belangrijke en ook de meest voorkomende chemische, microbiële en fysische gevaren verbonden aan de grondstof melk.

▪ **Toepassingsgebied van de gids**

In het toepassingsgebied wordt gesteld dat de gids van toepassing is voor producenten van rauwe volle en afgeroomde rundermelk. De gids bevat echter geen informatie over het afromingsproces. Het Wetenschappelijk Comité stelt voor de gids enkel te beperken tot de productie van rauwe volle melk. Ook het feit dat de gids momenteel enkel betrekking heeft op melk van koeien en niet bijvoorbeeld op melk van geiten dient duidelijk beklemtoond te worden.

Oververeenvoudiging vermijden

Het is best oververeenvoudiging te vermijden. Dit wordt geïllustreerd met twee voorbeelden waarin de onderlijnde beweringen dienen weggelaten te worden :

- i) “Verder wordt een beperking van het geneesmiddelengebruik nagestreefd om de veiligheid van de geleverde melk op elk ogenblik te garanderen.” (p. 11)
- ii) “Wanneer een producent een probleem met de melk in de koeltank vaststelt of vermoedt (afwijkende temperatuur, aanwezigheid van remstoffen of vreemde voorwerpen), dient hij dit steeds te melden aan de koper die op basis van deze informatie de corrigerende maatregelen toepast zoals ze beschreven zijn in de gids “transport”. De meldingsplicht is hier dus niet van toepassing.”(p. 20)

3. HOOFDSTUK INLEIDING

Het hoofdstuk inleiding in de gids omvat o.a. de beschrijving van het toepassingsgebied, het kwaliteits- en voedselveiligheidsbeleid en de structuur van de interprofessionele werkgroep, de doelstellingen, de verspreiding en het verwacht gebruik van de gids. Het Wetenschappelijk Comité formuleert volgende opmerkingen :

▪ **Duidelijkere positionering “Integrale Kwaliteitszorg Melk (IKM)”/“Gids voor autocontrole voor de primaire productie van rauwe melk”**

De gids is een autocontrole gids voor de primaire productie van rauwe melk. Het organisme die de toepassing van de gids in de bedrijven zal nagaan is IKM, waaraan een IKM-certificatie verbonden is. Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat een duidelijker onderscheid in de gids dient gemaakt te worden tussen de gids als autocontrole gids en IKM, dit in het bijzonder in de onderdelen “toepassingsgebied” en “doelstellingen”. In het “toepassingsgebied” wordt vooreerst een duidelijke omschrijving van het toepassingsgebied van de gids gegeven waarna een uitvoerige beschrijving van IKM gegeven wordt. Deze laatste hoort niet in dit onderdeel thuis. Het onderdeel doelstellingen begint met de vermelding dat IKM een collectief, professioneel en vrijwillig initiatief is. IKM is niet gelijk aan de gids. Om

verwarring te vermijden, is het ook wenselijk de “Gids voor autocontrole voor de primaire productie van rauwe melk” te citeren onder deze naam of gids en niet als IKM-systeem, IKM-gids, IKM of IKM-project. Het Wetenschappelijk Comité vindt het ook ongepast dat de certificatieinstellingen (IKM-Vlaanderen en Organisme Interprofessionnel de Battice-Service-service QFL) onder toezicht staan van de organisatie die zij controleren (zie organigram).

▪ **Periodieke audits**

In de gids wordt een tweejaarlijkse periode gehanteerd als frequentie voor audits. Het voorgestelde schema met de perioden van audits is moeilijk begrijpbaar en dient verduidelijkt te worden. Het Wetenschappelijk Comité stelt voor om eerder te werken met een systeem waarbij melkveehouders die beantwoorden aan de vereisten minder gecontroleerd worden dan deze die hieraan niet beantwoorden. In het begin is een frequentere controle, bijvoorbeeld jaarlijks aangewezen, waarna dan later kan overgeschakeld worden op bijvoorbeeld vierjaarlijkse controle.

4. HOOFDSTUK ALGEMENE DEFINITIES

Het hoofdstuk met definities is verhelderend en wordt geapprecieerd door het Wetenschappelijk Comité. Enkele voorstellen tot verbetering betreffen de formulering van een duidelijker onderscheid tussen het melklokaal, de plaats van de melkwinning, de melkproductie-eenheid en de melkveestal. Ook toevoeging van de definities van de potstal, de bindstal, SANITEL, fieldmen, GVE, GVP en CCD zou nuttig zijn. De afkortingen C, CN, NC, CD, CC, NCB, NVT, HP en P (p. 13) zouden ter verduidelijking nog eens kunnen herhaald worden in het hoofdstuk definities.

5. HOOFDSTUK PRODUCTIE

Het hoofdstuk productie omvat vijf modules : diergezondheid, dierenwelzijn, melkwinning, reiniging en milieu. De module milieu valt niet onder de bevoegdheid van het FAVV. Het Wetenschappelijk Comité formuleert volgende opmerkingen :

5.1. ALGEMENE OPMERKINGEN PRODUCTIE

▪ **Verwijzingen naar wetgeving**

Een gids dient een praktisch en voor de gebruiker toegankelijk document te zijn. Het is dan ook niet aangewezen in bijna elk punt naar een KB of meerdere KB's te verwijzen. Het is de bedoeling van een gids de bestaande wetgeving en bijkomende vereisten m.b.t. autocontrole te vertalen naar een voor de melkveehouder begrijpbare en duidelijke taal. Het is bijgevolg voldoende bij elk onderdeel binnen een module slechts 1 maal naar de wetgeving te verwijzen. De voor de melkveehouder relevante informatie die zich in die wetgeving bevindt, dient zich in de gids te bevinden.

Voorbeeld :

- i) Onderdeel diergezondheid, wettelijke dierenziektenbestrijding, punt 1. “De identificatie, de registratie en de gezondheidsstatuten van het melkveebeslag zijn in overeenstemming met Doc.IKM/pA1, Doc.IKMp/A5 en Doc.IKMp/A7 tot A11.” Dit punt kan verder uitgewerkt worden ter informatie van de melkveehouder. Dit kan o.a. bevatten : “de dieren dienen geregistreerd te zijn door het opmaken van een

identificatiedocument per rund en het bijhouden van een register per veebeslag. De identificatie bestaat uit het aanbrengen, in elk oor van het rund, van een oormerk dat het officieel nummer draagt.” Het is ook nuttig de verschillende gezondheidsstatuten (T1, B1) uit te leggen, alsook over welk gezondheidsstatuut de melkveehouder dient te beschikken.

▪ **Concretiseren**

De vermelde punten in de checklists zullen op objectieve wijze geëvalueerd worden door een auditeur. In de gids wordt vermeld dat tal van IKM-normen ingevoerd werden betreffende o.a. bindstelsels, afmetingen van ligboxen en eetstanden. Het is aangewezen bepaalde relevante van deze normen ter informatie aan de gids toe te voegen.

Voorbeelden :

- i) Module dierenwelzijn, huisvesting, punt 2. “De verlichting in de melkveestal moet voldoende zijn, ook voor het melken.” Er kan hier toegevoegd worden hoe dit zal beoordeeld worden bijvoorbeeld door het meten van het aantal lux of de mogelijkheid tot lezen van een document.
- ii) Module dierenwelzijn, huisvesting, punt 4. “De afmetingen van de ligplaatsten en de bindplaatsen zijn op het ras afgestemd.” Er kunnen hier minimum afmetingen voor ligplaatsen voor een aantal rassen aan toegevoegd worden, bijvoorbeeld het Holstein-ras.
- iii) Module melkwinning, plaats van de melkwinning, punt 28. ”Bij het melken op de weide moet de plaats waar de melkwinning gebeurt zodanig gekozen worden dat besmetting vermeden wordt.”

▪ **Samenvoeging van het “Waarom” en het “Doel”**

In alle subonderdelen wordt het “waarom”, volgens de auteurs van de gids “de reden zowel voor de consument als voor de deelnemers” en het “doel” volgens de auteurs van de gids “het te bereiken doel, in praktische termen” beschreven. Het Wetenschappelijk Comité stelt dat deze rubrieken zeer vaak overlappen en vindt dat het “doel” en “waarom” onder 1 rubriek dienen samengenomen te worden. Het Wetenschappelijk Comité raadt aan deze beschrijvingen bondiger te maken en overlappingsen uit de tekst te verwijderen.

Dit wordt geïllustreerd met een voorbeeld uit de gids, “de werking van de melkkoeltank” waarin het “waarom” en “doel” samengenomen worden :

Waarom/Doel :

Een snelle en goede koeling is belangrijk voor de bacteriologische kwaliteit van rauwe melk. Indien de melk op te hoge temperatuur bewaard wordt, zal dit leiden tot een verhoogd kiemgetal. Melk met een verhoogd kiemgetal kan aanleiding geven tot strafpunten, waardoor de melkprijs verlaagd wordt. Verzuurde melk (bekomen door bewaring op te hoge temperatuur), wordt niet opgehaald door de zuivelfabriek en dient bijgevolg vernietigd te worden.

Hoe :

De melk dient zo snel mogelijk bewaard te worden in een gesloten goed geïsoleerde koeltank bij een temperatuur van minder dan 6 °C (liefst 4 °C). In de tank wordt de melk goed gemengd. De koeltank dient voorzien te zijn van voldoende opslagcapaciteit, een gecontroleerde thermometer, een goed en regelmatig roerwerk en een gemakkelijk te gebruiken koppeling voor de opzuigslang. De tank dient op een plaats te liggen die makkelijk bereikbaar is voor de rijdende melkophaalwagen (RMO). Voor nieuwe koeltanks is een bewakingssysteem van de temperatuur aangeraden.

5.2. PRODUCTIE : MODULE DIERENGEZONDHEID

Onderdeel wettelijke dierziektenbestrijding.

Punt 2. “De melkproductie-eenheid is in overeenstemming met de vereisten van Doc. IKMp/A5. Hier wordt de algemene gezondheidstoestand van de dieren bedoeld“.

Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat de algemene gezondheidstoestand niet enkel visueel beoordeeld kan worden door de auditeur. Een attest van een dierenarts is hiervoor vereist.

Onderdeel diergeneesmiddelen

- i) Punt 4. De term “medicamentendepot” (p. 32) is een wettelijke term en dient in deze context vervangen te worden door “medicamentenopslag”. (enkel NL versie)
- ii) Punt 7. ”Melk van met medicijnen behandelde koeien mag niet geleverd worden aan de zuivelfabriek en evenmin rechtstreeks aan de consument verkocht worden.“ Dit punt dient een HP¹-punt te zijn i.p.v. een P-punt.
- iii) Punt 8 betreft de wachtperiode na toediening van een geneesmiddel. Er wordt vermeld dat een levensmiddelenregister of een ander gelijkaardig systeem kan gebruikt worden. De “kan” dient vervangen te worden door “moet” (overeenkomstig punt 11 van de module dierenwelzijn). Het is niet opportuun publiciteit te maken voor een antibioticatest, het is beter te vermelden, “een door IKM-erkende test”.

Onderdeel hygiëne

- i) De gids vermeldt “Voorzorg bij het inslepen van ziekten, aangepaste transporten, klauwbehandeling en uierverzorging zijn randvoorwaarden voor een gezonde veestapel, ...” Dit zijn geen randvoorwaarden, maar voorwaarden of vereisten. (enkel NL versie)
- ii) De bewering “Gezonde dieren produceren gezonde melk. De gemiddelde melkproductie ligt hoger “ hoort niet thuis in het onderdeel hygiëne.
- iii) In het “Waarom-Doel” dient ook nadruk gelegd worden op de properheid en niet enkel op het gebruik van aangepaste, veilige producten voor de verzorging van de klauwen en de bescherming van de uiers. In het “Hoe” zou meer benadrukt dienen te worden dat een propere uier een eerste vereiste is.
- iv) Punt 9. Dit punt betreft het pootbad. Er kan aan dit punt toegevoegd worden : “Het pootbad dient regelmatig verversd te worden”.
- v) Punt 10. Een lijst met toegelaten producten of dippen kan toegevoegd worden of minstens een verwijzing waar een lijst van deze producten kan bekomen worden.
- vi) Punt 12. “Het transport van dieren van en naar het melkveebedrijf gebeurt door erkende transporteurs met inachtnaam van de wettelijke sanitaire preventiemaatregelen.” Dit punt dient een HP-punt te zijn i.p.v. een P-punt.

¹ De controlepunten van de gids zijn in twee categorieën verdeeld, de HP- punten zijn zeer belangrijke punten wat betreft voedselveiligheid, hygiëne, traceerbaarheid, e.a., die onmiddellijk in orde moeten zijn. De P-punten zijn belangrijke punten in het algemeen waarvan 90% altijd in orde moeten zijn; de overige 10% hebben een uitvoeringstermijn tot de volgende evaluatie.

5.3. PRODUCTIE : MODULE DIERENWELZIJN

Onderdeel huisvesting

Punt 10. De zin “Met permanente aanwezigheid van dieren in de stal worden enkel varkens en pluimvee bedoeld omwille van besmettelijke overdraagbare ziekten.” dient geschrapt te worden.

Onderdeel verzorging

- i) “De afwezigheid van verboden groeiversnellers moet de veiligheid van de dierenvoeding garanderen.” dient vervangen te worden door “de afwezigheid van verboden groeiversnellers is belangrijk.”
- ii) Dezelfde opmerking als hoger vermeld (onderdeel hygiëne) betreffende de term randvoorwaarden. (enkel NL versie)
- iii) Punt 13. “Minimum 90 % van de veestapel mag niet manken omwille van klauwproblemen en/of misgroeide omhoog krullende klauwen vertonen”. Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat Indien 10 % van de veestapel met klauwproblemen rondloopt dit teveel is. Er kan beter geschreven worden : “De klauwen worden goed verzorgd. Een mankend dier wordt onmiddellijk verzorgd. De toestand van de klauwen dient regelmatig nagekeken te worden.”

Voeder en water

- i) “Het drinkwater in de stal wordt om de twee jaar geanalyseerd.” Er dient toegevoegd te worden dat ook het water buiten de stal geanalyseerd dient te worden. Verder is het Wetenschappelijk Comité van mening dat een controlefrequentie van twee jaar te laag is.
- ii) Betreffende de reiniging van de voederkribben en de opslag van ruwvoerders, stelt het Wetenschappelijk Comité voor punt 17 weg te laten, maar de informatie die dit punt bevat, te verwerken in punt 18 en punt 25. Het is beter van punt 25 een HP-punt te maken.
- iii) Punt 27. “In de melkveestallen beschikken de koeien over vers drinkwater. Indien hiervoor geen leidingwater gebruikt wordt, gebeurt minstens om de twee jaar een analyse door een geaccrediteerd laboratorium. “ Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat de analysefrequentie te laag is.
- iv) Punt 31. Het is nuttig in dit punt op te nemen hoe er met “zero-grazing” omgegaan wordt. De term GVE dient ook verduidelijkt te worden.
- v) Punt 33. “Een veilige ruwvoederwinning wordt geborgd via registraties van de teeltbehandelingen (bemesting, gewasbescherming, irrigatie, ...) in een teeltfiche bij voorkeur bijgehouden volgens de IKKB-standaard.” Het is nuttig de IKKB-standaard toe te lichten.

5.4. PRODUCTIE : MODULE MELKWINNING

Wettelijk kader

Punt 2. Er kan bij dit punt toegevoegd worden : “de beproevingsverslagen worden op regelmatige basis naar de melkveehouders gestuurd die deze verslagen bewaren”.

De melkers en de bedieners van de melkinstallatie

- i) Het “waarom en doel” dienen samen genomen te worden (zie ook algemene opmerkingen) en deze dienen correcter geformuleerd te worden. Melk kan gecontamineerd worden via twee wegen : via een besmette uier of via kruiscontaminatie. Dit dient duidelijker naar voor te komen.
- ii) Punten 6 en 7. Deze punten betreffen de voorbereiding van de uier en het beoordelen van de voormelk voor het starten van het melken. Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat deze HP-punten zouden moeten zijn i.p.v. P-punten.

Werking van de melkinstallatie

In de beschrijving van het “waarom” : “Hoe sneller de melk in de koeltank terecht komt en hoe sneller de melk gekoeld wordt, hoe kleiner de kans op bacteriologische ontwikkeling, voornamelijk pathogene kiemen.” is het microbiologisch niet correct te stellen dat voornamelijk pathogene kiemen ontwikkelen in de koeltank, ook andere bacteriën ontwikkelen zich. Het wetenschappelijk Comité stelt voor “voornamelijk pathogene kiemen uit deze beschrijving te schrappen”.

Plaats van de melkwinning

Punt 22. “Aangezien er geen plafond moet zijn in het melklokaal, er geen volledige muren tot aan het plafond opgetrokken moeten zijn en een hekwerk bij de ingang van de koeien tussen het melklokaal en de veestal voldoende is, kunnen we moeilijk voorkomen dat er lucht van de koestal in het melklokaal komt”. Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat deze bewering geschrapt dient te worden uit de gids, daar praktijken die niet optimaal zijn niet aangemoedigd dienen te worden.

5.5. PRODUCTIE : MODULE REINIGING

Lokalen

- i) Punten 1, 2, 3 en 10 betreffen de reiniging van ligplaatsen, stallen en het melklokaal. Gezien het grote belang van reiniging en hygiëne is het Wetenschappelijk Comité van mening dat deze punten HP-punten dienen te zijn.
- ii) Punt 4. Dit punt betreft de beschikbaarheid van een verharde en reinigbare toegang aan de melkstal. De bewering “enkele vierkante meters volstaan” kan beter vervangen worden door “De vereiste oppervlakte dient bepaald te worden rekening houdend met het aantal koeien”.
- iii) Punt 9. Dit punt betreft de voorziening van vloeren met een lichte helling zodat vloeistoffen gemakkelijk kunnen wegvloeien. De bewering “Wanneer in bestaande stallen de helling onvoldoende is en dat een trekker correct wordt gebruikt om al het water af te voeren kan dit punt positief geëvalueerd worden” dient hier weggelaten te worden.

Reiniging van de melkinstallatie en van de koeltank

- i) Bij de beschrijving van het “doel”: “Men vermijdt op die manier de besmetting van de melk, de onzuiverheden worden verwijderd zodat coliforme kiemen zich niet verder kunnen ontwikkelen. “ De term “coliforme kiemen” dient vervangen te worden door “bacteriën”.
- ii) Punt 17. “De hoeveelheid water gebruikt bij de reiniging van de melkinstallatie is eraan aangepast.” Het zou nuttig zijn te vermelden waar de melkveehouder deze informatie kan vinden.
- iii) Punten 22 en 30. Deze punten betreffen de naspoeling van de melkinstallatie en melkkoeltank. Het Comité is van mening dat deze punten dermate belangrijk zijn en bijgevolg HP-punten dienen te worden. Er wordt ook voorgesteld toe te voegen dat er gespoeld dient te worden met water van drinkwaterkwaliteit en “De analyses uitgevoerd door het interprofessioneel organisme zijn goed” te schrappen.
- iv) Punten 16 en 25 (reiniging van de melkinstallatie en de koeltank na respectievelijk elke melkbeurt en elke melkophaling) en punten 26 (aangepaste hoeveelheid water en juiste dosering reinigingsmiddel bij reiniging koeltank) en 29 (gereinigde en propere uitloop van de melkkoeltank) zijn zeer belangrijk en dienen bijgevolg HP-punten te zijn.

5.6. BIJLAGEN REINIGING

Aanbevelingen voor waterbehandeling

Bij de beschrijving van de voordelen/nadelen van de methode reiniging en ontsmetting met chloor van de waterinstallatie dient de volgende bewering geschrapt te worden : “Immers de boosdoeners zijn veelal van de familie van de onschadelijke slijmtrekkende coli’s die zich gedurende verloop van tijd in de waterinstallatie hebben genesteld”.

Vragen gesteld door de Cel “Validatie Gidsen”

1. Zijn alle gevaren die zich kunnen voordoen opgenomen in de gids en zijn de voorgestelde maatregelen voldoende om de gevaren te beheersen?
Het Wetenschappelijk Comité vindt dat de belangrijkste gevaren m.b.t. de primaire productie van rauwe melk in de gids opgenomen zijn.
2. Zijn de analyses (aard en frequentie) van het water voor het reinigen en spoelen van de melkkoeltank aanvaardbaar?
Het Wetenschappelijk Comité gaat akkoord met de aard van de voorgestelde analyses.
3. Zijn de analyses (aard en frequentie) van het drinkwater voor het vee aanvaardbaar?
Het Wetenschappelijk Comité gaat akkoord met de aard van de analyses van het water. Een tweejaarlijkse frequentie is echter te laag.

6. CONCLUSIE

Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat de gids een waardevol document is. De benadering om dierlijke productie op te delen in verschillende modules is zeer constructief. Ook de praktische benadering van het gebruik van een checklist wordt geapprecieerd. De gids bevat echter nog tekortkomingen die een aanpassing vereisen.